

יב

א, ב וידבר יהוה אל משה לאמר: שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען עג שלח

אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד אחד למטה אבתיו תשלחו

ג כל נשיא בהם: וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי יהוה כלם

ד אנשים ראשי בני ישראל המה: ואלה שמותם למטה ראובן שמוע

ה, ו בן זכור: למטה שמעון שפט בן חורי: למטה יהודה כלב בן יפנה:

ז, ח, ט למטה יששכר יגאל בן יוסף: למטה אפרים הושע בן נון: למטה

י, יא בנימן פלטי ברפוא: למטה זבולן גדיאל בן סודי: למטה יוסף למטה

יב, יג מנשה גדי בן סוסי: למטה דן עמיאל בן גמלי: למטה אשר סתור

יד, טו, טז בן מיכאל: למטה נפתלי נחבי בן ופסי: למטה גד גאואל בן מכי: אלה

שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע

יז בן נון יהושע: וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם

יח עלו זה בנגב ועליתם את ההר: וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם

יט הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אסרוב: ומה הארץ אשר הוא

ישב בה הטובה הוא אסרעה ומה הערים אשר הוא יושב בהנה

כ הבמחנים אם במבצרים: ומה הארץ השמנה הוא אסרזה הישבה עץ

תרגום אונקלוס

א ומליל יי עם משה למימר ב שלח לך גברין ויאללון ית ארעא דכנען די אני ייב לבני ישראל גברא חד גברא חד לשבטא דאכהתוהי תשלחון כל רבא דבהון ג ושלח יתהון משה ממדברא דפארן על מימרא דיי כלהון גברין רישי בני ישראל אנון ד ואלין שמהתהון לשבטא דראובן שמוע בר זכור ה לשבטא דשמעון שפט בר חורי ו לשבטא דיהודה כלב בר יפנה ז לשבטא דיששכר יגאל בר יוסף ח לשבטא דאפרים הושע בר נון ט לשבטא דבנימן פלטי בר רפוא י לשבטא דזבולן גדיאל בר סודי יא לשבטא דמנשה גדי בר סוסי יב לשבטא דדן עמיאל בר גמלי יג לשבטא דאשר סתור בר מיכאל יד לשבטא דנפתלי נחבי בר ופסי טו לשבטא דגד גאואל בר מכי טז אלין שמהת גבריא די שלח משה לאללא ית ארעא וקרא משה להושע יז וישלח יתהון משה לאללא ית ארעא דכנען ואמר להון סקו דא בדרומא ותסקון לטורא יח ותחזון ית ארעא מה היא וית עמא דיתב עלה התקיף הוא אם חלש הזער הוא אם סגי יט ומה ארעא די הוא יתב בה הטבא היא אם בישא ומה קרויא די הוא יתב בהון הבפצחין אם בכרכין כ ומה ארעא העתירא היא אם מספנא האית בה אילנין

פירוש רש"י

להושע וגו'. התפלל עליו, יה יושעך מעצת מרגלים: (יז) עלו זה בנגב. הוא היה הפסולת של ארץ ישראל, שכן דרך התגרים, מראים את הפסולת תחלה, ואחר כך מראים את השבח: (יח) את הארץ מה הוא. יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעט אוכלוסין: החזק הוא הרפה. סימן מסר להם, אם בפרזים יושבין חזקים הם, שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין חלשים הם: (יט) הבמחנים. תרגומו "הבפצחין", כרכין פצוחין ופתוחין מאין חומה: הטובה הוא. במעינות ותהומות טובים וכריאים: (כ) היש בה עץ. אם יש בהם אדם פשוט שיגן עליהם בזכותו:

סדר יב (ב) שלח לך אנשים. למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר: שלח לך. לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו "נשלחה אנשים לפנינו" (דברים א:כב), כמה שנאמר "ותקרבון אלי כלכם וגו'" (שם), ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר "אעלה אתכם מעני מצרים וגו'" (שמות ב:יז), חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוהו: (ג) על פי ה. ברשותו, שלא עכב על ידו: כלם אנשים. כל "אנשים" שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו: (טז) ויקרא משה

יב

אם-אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים:

שלח

כא, כב

ויעלו ויתרו את-הארץ ממדבר-צן עד-רחב לבא חמת: ויעלו בנגב

שני

ויבא עד-חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע

כג שנים נבנתה לפני צען מצרים: ויבאו עד-נחל אשכל ויכרתו משם

זמורה ואשכול ענבים אחד וישאֵהו במוט בשנים ומן-הרמנים

כד ומן-התאנים: למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול

כה אשר-כרתו משם בני ישראל: וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום:

כו וילכו ויבאו אל-משה ואל-אהרן ואל-כל-עדת בני-ישראל אל-מדבר

פארן קדשה וישבו אתם דבר ואת-כל-העדה ויראו את-פרי הארץ:

כז ויספרו-לו ויאמרו בָּאנו אל-הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש

תרגום אונקלוס

אם לא ותתקפון ותסבון מאבא דארעא ויומאי יומי בכורי ענבין כא וסליקו ואלילו ית ארעא ממדברא דצין עד רחוב למטי חמת כב וסליקו כדרומא ואתא עד חברון ותמן אחימן ששי ותלמי בני גבריא וחברון שבע שנין אתבניאת קדם טנס דמצרים כג ואתו עד נחלא דאתכלא וקצו מתמן עוברתא ואתכל ענבין חד ונטלוהי באריחא בתרין ומן רמוניא ומן תאניא כד לאתרא ההוא קרא נחלא דאתכלא על עסק אתכלא דקצו מתמן בני ישראל כה ותבו מלאלא ית ארעא מסוף ארבעין יומין כו ואזלו ואתו לות משה ולות אהרן ולות כל כנשתא דבני ישראל למדברא דפארן לרקם ואתבו יתהון פתגמא וית כל כנשתא ואחזיאנון ית אבא דארעא כז ואשתעיאו לה ואמרו אתינא לארעא די שלחתנא ואף עבדא חלב ודבש

פירוש רש"י

(כג) זמורה. שוכת גפן, ואשכול של ענבים תלוי בה: וישאֵהו במוט בשנים. ממשמע שנאמר "וישאֵהו במוט", איני יודע שהוא בשנים, מה תלמוד לומר "בשנים", בשני מוטות. הא פיצד, שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה ואחד רמון. יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוננו, כשם שפריה משנה כף עמה משנה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם, צא ולמד מאכנים שהקימו בגלגל, הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל, ושקלום רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה, וגמירי, טונא דמידלי אינש על כתפיה אינו אלא שליש משאוי ממשאוי שמיסיעין אותו להרים: (כה) וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. והלא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה היא, ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי מהלך ארבעים יום מן המזרח למערב, והם הלכו ארפה ורחבה, אלא שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שיגזר עליהם יום לשנה, קצר לפנייהם את הדרך: (כו) וילכו ויבאו. מהו "וילכו", להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה: וישבו אתם דבר. את משה ואת אהרן: (כז) זבת חלב ודבש. כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקנים בסופו:

בכורי ענבים. ימים שהענבים מתבשלין בכבור: (כא) ממדבר צן עד רחב לבא חמת. הלכו בגבוליה בארץ וברחב כמין "גאם", הלכו רוח גבול דרומי ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שצוה משה "עלו זה בנגב" דרך גבול דרומית מזרחית, עד הים, שהים הוא גבול מערבי, ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית צפונית, כמו שמפרש בגבולות הארץ בפ' שנת 'אלה מסעי' (להלן לא:): (כב) ויבא עד חברון. כלב לבדו הלך שם, ונשתטח על קברי אבות שלא יהא נסת לחבריו להיות בעצתם, וכן הוא אומר "ולו אתן את הארץ אשר דרך בה" (דברים אלו), וכתוב "ויתנו לכלב את חברון" (שופטים א:): שבע שנים נבנתה. אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קדם שיבנה את צען למצרים בנו הגדול, אלא שהיתה מבנה בכל טוב על אחד משבעה בצען, ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל, שאין לה טרשין בארץ ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים, ואין לה מעלה בכל הארצות כמצרים, שנאמר "כגן ה' כארץ מצרים" (בראשית יל), וצען היא המעלה שבארץ מצרים, ששם מושב המלכים, שנאמר "כי היו בצען שריו" (ישעיה יב:), והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים:

יב

כח

הוא וזה פריה: אַפֶּס כִּי־עַז הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצִרּוֹת גְּדֹלַת

שלח

כט מאד וגם־ילדי הענק ראינו שם: עֲמֶלֶק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי

והיבוסים והאמרי יושב בהר והפנעני יושב על־הים ועל יד הירדן:

ל ויהס כלב את־העם אל־משה ויאמר עליה נעלה וירשנו אתה פּי־יכול

לא נוכל לה: וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַל לַעֲלוֹת אֶל־הָעַם

לב כי־חזק הוא ממנו: וַיֵּצִיאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא

לג וכל־העם אשר־ראינו בתוכה אנשי מדות: וְשֵׁם רְאִינוּ אֶת־הַנְּפִלִים

לד בני ענק מן־הנפלים ונחיי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם: וַתִּשָּׂא

לה כל־העדה ויתנו את־קולם ויבכו העם כל־ילה ההוא: וַיִּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה

ועל־אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל־העדה לו־מִתְּנוּ בְּאֶרֶץ

לו מצרים או במדבר הזה לו־מִתְּנוּ: וְלָמָּה יְהוּה מְבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ

הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה:

לז, ויאמרו איש אל־אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה: וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

תרגום אונקלוס

היא ודין אבה כח לחוד ארי תקיף עמא דיתב בארעא וקרואי כריכן וברבין לחדא ואף בני גבריא חזינא תמן כט עמלקאה יתב בארע דרומא וחתאה ויבוסאה ואמוראה יתב בטורא וכנענאה יתב על ימא ועל כיה ירדנא ל ואצית כלב ית עמא למשה ואמר מיסק ניסק ונירת יתה ארי מיכל ניכול לה לא וגבריא די סליקו עמה אמרו לא ניכול למיסק לות עמא ארי תקיף הוא מננא לב ואפיקו שום ביש על ארעא די אלילו יתה לות בני ישראל למימר ארעא די עברנא בה לאלא יתה ארעא מקטלא יתבהא היא וכל עמא די חזינא בגוה אנשין דמשחן לג ותמן חזינא ית גבריא בני ענק מן גבריא והוינא בעיני נפשנא כקמצין וכן הוינא בעיניהון לו וארימת כל כנשתא ויהבו ית קלהון ובכו עמא כליליא ההוא לה ואתרעמו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ואמרו להון כל כנשתא לוי דמיתנא בארעא דמצרים או כמדברא הדין לוי דמיתנא לו ולמא יי מעל יתנא לארעא הדא למנפל כחרבא נשנא וטפלנא יהון לכנא הלא טב לנא די נתוב למצרים לו ואמרו גבר לאחיהו נמני רישא ונתוב למצרים לח ונפל משה ואהרן

פירוש רש"י

זכד), כן דרך בני אדם, הרוצה לשתק אגדת אנשים אומר שי"ט: (לא) חזק הוא ממנו. כפיכול כלפי מעלה אמרו: (לב) אכלת יושביה. בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים, והקדוש ברוך הוא עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו: אנשי מדות. גדולים וגבהים וצריף לתת להם מדה, כגון גלית "גבהו יש אמות וזרת" (שמואל י"ג), וכן "איש מדון" (שמואל לג:ד), "איש מדה" (דברי הימים ה:טו): (לג) הנפלים. ענקים, מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש: וכן היינו בעיניהם. שמענו אומרים זה לזה, נמלים יש בכרמים כאנשים: ענק. שמעניקים חמה בקומתן: (לד) כל העדה. סנהדראות: (לה) לו מתנו. הלוואי ומתנו: (לז) נתנה ראש. כתרגומו "נמני רישא", נשים עלינו מלך. ורבותינו פרושו, לשון עבודת אלילים:

(כח) בצרות. לשון חזק, ותרגומו "כריכן", לשון בירניות עגלות, ובלשון ארמי "כריף" עגול: (כט) עמלק יושב וגו'. לפי שנכוו בעמלק כבר, הזכירוהו מרגלים כדי ליראם: ועל יד הירדן. "יד" כמשמעו, אצל הירדן, ולא תוכלו לעבור: (ל) ויהס כלב. השתיק את כלם: אל משה. לשמוע מה שיידבר במשה, צוח ואמר, וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, השומע היה סבור שגבא לספר בגנותו, ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים שתקו כלם לשמוע גנותו, אמר, והלא קרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגזיז לנו את השליו: עליה נעלה. אפלו בשמים, והוא אומר עשו סלמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו: ויהס. לשון שתיקה, וכן "הס כל בשור" (בנבואות זכריה, תרי עשר טז:לה), "הס פי לא להזכיר" (בנבואות עמוס, תרי עשר

יב

לט

עַל-פְּנֵיהֶם לְפָנַי כָּל-קַהֲל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וְכָל־בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הַתָּרִים אֶת-הָאָרֶץ קָרְעוּ בַגְּדֵיהֶם: וַיֹּאמְרוּ אֶל-כָּל-עַדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד: אִם-חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת וּנְתַנָּהּ לָנוּ אָרֶץ אֲשֶׁר-הוּא זִבַת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ: אַךְ בִּיהוָה אֶל-תְּמַרְדּוּ וְאַתֶּם אֶל-תִּירְאוּ אֶת-עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם סוֹר צֵלָם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהוָה אֹתָנוּ אֶל-תִּירָאֵם: וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעֵדָה לְרָגוּם אַתֶּם בְּאֲכָנִים וּכְכֹד יְהוָה נִרְאָה בְּאֵהָל מוֹעֵד אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

שלישי ד

יג

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אָנֹכָה יִנְאַצְנִי הָעַם הַזֶּה וְעַד-אָנֹכָה לֹא-יֵאֱמִינוּ עִד בִּי בְּכָל הָאֱתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: אֲכַנּוּ בַדָּבָר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֶׂה אֹתְךָ לְגוֹי-גְדוֹל וְעֶצוֹם מִמֶּנּוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי-הֵעֲלִיתָ בְּכַחֲךָ אֶת-הָעַם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: וַאֲמָרוּ אֶל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי-אַתָּה יְהוָה בְּקִרְבָּה הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר-עֵינִן בְּעֵינֵי נִרְאָה | אַתָּה יְהוָה וְעַנְנְךָ עֹמֵד עֲלֵיהֶם וּבַעֲמֵד עֲנָן אַתָּה הַלֹּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם וּבַעֲמֹד אֲשֶׁר

תרגום אונקלוס

על אפיהון קדם כל קהל כנשתא דבני ישראל לט ויהושע בר נון וכלב בר יפנה מן מאללי ית ארעא בועו לבושיהון מ ואמרו לכל כנשתא דבני ישראל למימר ארעא די עברנא כה לאללא יתה טבא ארעא לחדא לחדא מא אם רעוא כנא קדם ?? ועל יתנא לארעא הדא ויתננה לנא ארעא די היא עבדא חלב ודבש מב בראם כמימרא דיי לא תמרדון ואתון לא תדחלוון מן עמא דארעא ארי בידנא מסירין אנון עדא תקפהון מנהון ומימרא דיי בסעדנא לא תדחלוון מנהון מג ואמרו כל כנשתא למרגם יתהון באכנאי ויקרא דיי אתגלי במשפן זמנא לכל בני ישראל

א ואמר יי למשה עד אימתי יהון מרגזין קדמי עמא הדין ועד אימתי לא יהימנון במימרי בכל אתיא די עבדית ביניהון ב אמהנון במותא ואשצנון ואעבד יתך לעם רב ותקיף מנהון ג ואמר משה קדם יי וישמעון מצראי ארי אסקתא בחילך ית עמא הדין מביניהון ד ויימרון ליתב ארעא הדא דשמעו ארי את יי דשכנתך שרית בגו עמא הדין די בעיניהון חזן שכנית יקרא דיי ועננך מטל עלהון ובעמודא דעננא את מדבר קדמיהון ביממא ובעמודא דאשתא

פירוש רש"י

(מב) אל תמרדו. ושוב "ואתם אל תיראו": כי לחמנו הם. נאכלם כלחם: סר צלם. מגנם וחזקם, כשרים שבהם מתו, איוב שהיה מגן עליהם. דבר אחר, צלו של המקום סר מעליהם: (מג) לרגום אתם. את יהושע וכלב: וכבוד ה'. הענן ירד שם:

סדר יג (א) עד אנה. עד היכן: ינאצני. ירגיזוני: בכל האתות. בשביל כל הנסים שעשיתי להם, היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים הבטחתי: (ב) ואורשנו. לשון תרוכין. ואם תאמר מה אעשה לשבועת אבות, "ואעשה אתך לגוי גדול", שאתה מזרעם: (ג) ושמעו מצרים. ושמעו

את אשר תהרגם: כי העלית. "כי" משמש בלשון אשר. והם ראו את אשר העלית בכחך הגדול אותם מקרבם, וכשישמעו שאתה הורגם, לא יאמרו שחטאו לך, אלא יאמרו שכנגדם יכלת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכלת להלחם, וזו היא: (ד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת. כמו 'על יושב הארץ הזאת'. ומה יאמרו עליהם, מה שאמור בסוף הענין "מבלתי יכלת ה'", בשביל ש"שמעו כי אתה ה'" שוכן בקרבם ועין בעין אתה נראה להם, והכל בדרך חבה, ולא הכירו בך שנתקה אהבתך מהם עד הנה:

יג

ה לילה: והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו
 ו את שמעך לאמר: מבלתי יכלת יהוה להביא את העם הזה אל הארץ
 ז אשר נשבע להם וישחטם במדבר: ועתה יגדל נא כח אדני כאשר
 ח דברת לאמר: יהוה ארך אפים ורחם ופושע ונקה לא ינקה
 ט פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים: סלח נא לעון העם
 י הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה: ויאמר
 יא יהוה סלחתי כדברך: ואולם חי אני וימלא כבוד יהוה את כל הארץ:
 יב כי כל האנשים הראים את כבדלי ואת אתתי אשר עשיתי במצרים
 יג ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: אם יראו
 יד את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה: ועבדי כלב
 עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ

תרגום אונקלוס

בליליא ה ותקטל ית עמא הדין כגברא חד וימרון עממא די שמעו ית שמע גברתך למימר ו מדלית יוכלא קדם יי לאעלא ית עמא הדין לארעא די קים להון וקטלנון במדברא ז וכען סגי כען חילא (מן) קדם יי כמא די מלילתא למימר ה יי מרחק רגז ומסגי למעבד טבון שבק לעוין ולמרוד ולחובין סלח לדתייבין לאורייתא ודלא תייבין לא מזפי מסער חובי אבקן על בנין מרדין על דר תליתאי ועל דר רביעאי ט שבוך כען לחובי עמא הדין פסגיאות טבותך וכמא די שבקתא לעמא הדין ממצרים ועד כען יי ואמר יי שבקית כפתגמך יא וברם קיים אנא ומלא יקרא ויי ית כל ארעא יב ארי כל גבריא דחזו ית יקרי וית אתותי די עבדית במצרים ובמדברא ונסיאו קדמי דנן עשר זמנין ולא קבילו במימרי יג אם יחזון ית ארעא די קימית לאכבהתהון וכל דארגיוזו קדמי לא יחזנה יד ועבדי כלב חלף דהוה רוח אחרת עמה ואשלם פתר דחלתי ואעלנה לארעא

פירוש רש"י

(ה) והמתה את העם הזה כאיש אחד. פתאם, ומתוך כך "ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך וגו'": (ו) מבלתי יכלת וגו'. לפי שישבי הארץ חזקים וגבורים, ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים, וזאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת. מבלתי יכלת. מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם, שחטם: יכלת. שם דבר הוא: (ז) יגדל נא כח אדני. לעשות דבורך: כאשר דברת לאמר. ומהו הדבור: (ח) ה' ארך אפים. לצדיקים ולרשעים. כשעלה משה למרום מצאו משה להקדוש ברוך הוא שהיה יושב וכותב "ה' ארך אפים", אמר לו, לצדיקים, אמר לו הקדוש ברוך הוא, אף לרשעים. אמר לו, רשעים יאבדו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך, שתצטרף לדבר. כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים התפלל משה לפניו בארך אפים, אמר לו הקדוש ברוך הוא, והלא אמרת לי לצדיקים, אמר לו, והלא אתה אמרת אף לרשעים. יגדל נא כח אדני. לעשות דבורך: ונקה. לשבים: לא ינקה. לשאינן שבים: (י) כדברך. בשביל מה שאמרת,

פן יאמרו "מבלתי יכלת ה'": (יא) ואולם. כמו, אבל זאת אעשה להם: חי אני. לשון שבועה, כשם שאני חי וכבודי מלא את כל הארץ, כך אקים להם, "כי כל האנשים הרואים וגו'": (יב) וינסו. כמשמעו: זה עשר פעמים. שנים ביים ושנים במן ושנים בשלו וכו', כדאיתא במסכת ערכין (טו.): (יג) [אם יראו את הארץ. הרי זה מקרא מסרס, "חי אני כי כל האנשים וגו' אם יראו את הארץ, וכבודי ימלא את כל הארץ", שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר "מבלתי יכלת ה' להביאם", שלא אמיתם פתאום כאיש אחד, אלא באיחור ארבעים שנה מעט מעט]: אם יראו. לא יראו: לא יראו את הארץ: (יד) רוח אחרת. שתי רוחות, אחת בפה ואחת בלב. למרגלים אמר, אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת, ועל ידי פן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר "וינסו כלב" (לעיל יב:), שהיו סבורים שיאמר כמותם. זהו שנאמר בספר יהושע "ואשב אתו דבר כאשר עם לבבי" (יהושע ח:מ), ולא כאשר עם פי: וימלא אחרי. וימלא את לבו אחרי, וזה מקרא קצר:

יג

טו

אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ יוֹרְשָׁנָה: וְהֶעֱמַלְקִי וְהַכְנַעֲנִי יוֹשֵׁב בְּעַמְּקֵי מִזְרַח פְּנֵי
וּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם-סוּף:

יז

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: עַד-מָתִי לַעֲדָה הֲרַעְהָ הַזֹּאת עִי
אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים עָלַי אֶת-תְּלַנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים עָלַי
יח שָׁמַעְתִּי: אָמַר אֱלֹהִים חַי-אֲנִי נְאֻם-יְהוָה אִם-לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאָזְנֵי כֵן
יט אֶעֱשֶׂה לָכֶם: בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פַגְרֵיכֶם וְכָל-פְּקַדְיֵיכֶם לְכָל-מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן
כ עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶם עָלַי: אִם-אַתֶּם תִּבְּאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדֵי לְשַׁכַּן אֶתְכֶם בָּהּ פִּי אִם-כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן:
כא וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לִבּוֹ יִהְיֶה וְהִבִּיאתִי אֹתָם וַיִּדְעוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
כב, כג מְאַסְתֶּם בָּהּ: וּפַגְרֵיכֶם אֹתָם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה: וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים
בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת-זְנוּתֵיכֶם עַד-תֶּם פַּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר:
כד בַּמִּסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר-תָּרַתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אַרְבַּעִים יוֹם לִשְׁנָה יוֹם
כה לְשָׁנָה תִשְׂאוּ אֶת-עֲוֹנֹתֵיכֶם אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֹתֶם אֶת-תְּנוּאַתִּי: אֲנִי

תרגום אונקלוס

די עאל לתמן ובגוהי יתרכנה טו ועמלקאה וכנענאה יתב במישרא מחר אתפנו וטולו לכו למדברא אורח ימא דסוף טו ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר יי עד אימתי לכנשתא בישתא הדא די אנון מתרעמין עלי ית תרעמת בני ישראל די אנון מתרעמין עלי שמיע קדמי יח אמר להון קים אנא אמר יי אם לא כמא די מללתון קדמי כן אעבד לכו יט במדברא הדין יפלו פגריכון וכל מניניכון לכל חשבנכון מבר עשרין שנין ולעלא די אתרעמתון עלי כ אם אתון תעלו לארעא די קנימת במימרי לאשראה יתכוון בה אלהן כלב בר יפנה ויהושע בר נון כא וטפלוכון די אמרתון לבזא יהי ואעל יתהון וידעון ית ארעא די קצתון בה כב ופגריכון די לכו יפלו במדברא הדין כג ובניכון יהון מאחרין במדברא ארבעין שנין ויקבלון ית חוביכון עד דיסופון פגריכון במדברא כד במנין יומיא די אללתון ית ארעא ארבעין יומין יומא לשתא יומא לשתא תקבלון ית חוביכון ארבעין שנין וידעון ית דאתרעמתון עלי כה אנא פירוש רש"י

(כב) ופגריכם אתם. כתרגומו "דילכוון", לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ ובקש לומר "ואתם תמותו", נופל לשון זה כאן לומר "אתם": (כג) ארבעים שנה. לא מת אחד מהם פחות מכן ששים, לכך נגזר ארבעים, כדי שיהיו אותם של בני עשרים מגיעין לכלל ששים. ושנה ראשונה היתה בכלל, ואף על פי שקדמה לשלוש המרגלים, לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה, אלא שהמתין להם עד שתמלא סאתם, וזהו שנאמר "וביום פקדי", במרגלים, "ופקדתי עליהם חטאתם" (שמות כה:כ), ואף כאן נאמר "תשאו את עונותיכם" שתי עונות, של עגל ושל תלוניה, וחשב להם במנין חייהם מקצת שנה ככלה, וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים: ונשאו את זנותיכם. כתרגומו, "ויקבלון ית חוביכון": (כד) את תנואתי. שהניאותם את לבבכם מאחרי. תנואה לשון הסרה, כמו "כי הניא אביה אתה" (להלן כו:ה):

אשר בא שמה. חרוון תנתן לו: יורשנה. כתרגומו "יתרכנה", יורישו את הענקים ואת העם אשר בה, ואין לתרגמו "ירתינה" אלא במקום "יירשנה": (טו) והעמלקי וגו'. אם תלכו שם יהרגו אתכם, מאחר שאיני עמכם: מחר פנו. לאחוריכם "וסעו לכם וגו'": (יז) לעדה הרעה וגו'. אלו המרגלים, מכאן לעדה שהיא עשרה: אשר המה מלינים. את ישראל עלי: את תלנות בני ישראל אשר המה. המרגלים "מלינים" אותם "עלי, שמעתי": (יח) חי אני. לשון שבועה, "אם לא וגו' כן אעשה", כביכול איני חי: כאשר דברתם. שבקשתם ממני "או במדבר הזה לו מתנו" (לעיל יב:ה): (יט) וכל פקדיכם לכל מספרכם. כל הנמנה לכל מספר אתם נמנין בו, כגון לצאת ולבוא לצבא ולתת שקלים, כל המנויים לכל אותן מספרות ימותו, ואלו הן "מבן עשרים שנה וגו'", להוציא שבטו של לוי שאין פקדיהון מבן עשרים:

יג

שלח

יְהוָה דִּבְרָתִי אִם-לֹא | זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל-הָעֵדָה הָרְעָה הַזֹּאת הַנּוֹעָדִים
 כו עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְמוּ וְשֵׁם יִמְתּוּ: וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר
 אֶת-הָאָרֶץ וַיָּשׁוּבוּ וַיִּלְוּנוּ [וַיִּלְיִנוּ] עָלָיו אֶת-כָּל-הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה
 כז עַל-הָאָרֶץ: וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דַבַּת-הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
 כח וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וְכָל־בְּנֵי-יִפְנֵה חִיו מִן-הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֲלֹכִים לְתוֹר
 כט אֶת-הָאָרֶץ: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 ל וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד: וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל-רֹאשׁ-הַהָר לֵאמֹר הֲנִנוּ
 לא וְעָלִינוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר יְהוָה כִּי חָטָאנוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶה
 לב אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח: אֶל-תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה
 לג בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם: כִּי הָעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם
 וּנְפַלְתֶּם בַּחֲרָב כִּי-עַל-כֵּן שָׁבַתֶם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא-יְהִיֶּה יְהוָה עִמָּכֶם:
 לד וַיַּעֲפְלוּ לְעֻלּוֹת אֶל-רֹאשׁ הַהָר וַאֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא-מָשׁוּ מִקְרֵב
 לה הַמַּחֲנֶה: וַיִּרַד הָעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיִּכְתּוּם
 עַד-הַחֲרָמָה:

תרגום אונקלוס

יי גזרית במימרי אם לא דא אעבד לכל כנשתא בישתא קדא דאזדמנו עלי במדברא הדין יסופון ותמן ימותון כו וגבריא די שלח משה
 לאללא ית ארעא ותבו וארעימו עלוהי ית כל כנשתא לאפקא שום ביש על ארעא כו ומיתו גבריא דאפיקו שום ביש על ארעא
 במותנא קדם יי כח ויהושע בר נון וכלב בר יפנה אתקיימו מן גבריא האנון דאזלו לאללא ית ארעא כט ומליל משה ית פתגמיא האלין
 לכל בני ישראל ואתאבלו עמא לחדא ל ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא למימר הא אנחנא סלקין לאתרא די אמר יי ארי חבנא
 לא ואמר משה למא דנן אתון עברין על גזרת מימרא דיי והיא לא תצלח לב לא תסקון ארי לית שכנתא דיי בינכון ולא תתברון קדם
 בעלי דבכיכון לג ארי עמלקאה וכנענאה תמן קדמיכון ותפלון בחרבא ארי על פן תכתון מכתר פולחנא דיי ולא יהי מימרא דיי בסערכון
 לד וארשעו למסק לריש טורא וארון קימא דיי ומשה לא עדרו מגו משריתא לה ונחת עמלקאה וכנענאה דיתב בטורא ההוא ומחנון וטרדנון עד חרמה

פירוש רש"י

של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים: (ל) אל ראש ההר. הוא
 הדרך העולה לארץ ישראל: הננו ועלינו אל המקום. לארץ
 ישראל: אשר אמר ה'. לתתה לנו, שם נעלה: כי חטאנו. על אשר
 אמרנו "הלא טוב לנו שוב מצרימה" (לעיל יב:לח): (לא) והוא
 לא תצלח. זו שאתם עושים לא תצלח: (לג) כי על בן שבתם. כמו
 'על אשר שבתם', כלומר, כי זאת תבא לכם על אשר
 שבתם וגו': (לד) ויעפלו. לשון חזק, וכן "הנה עפלה" (בנבואות
 חבקוק, תרי עשר יג:כ), אינגר"ש בלעז, לשון עזות, וכן "עפל
 בת ציון" (בנבואות מיכה, תרי עשר יא:ד), "עפל ובחן" (ישעיה ח:יבג).
 ומדרש תנחומא מפרשו לשון אפל, הלכו חשכים, שלא
 ברשות: (לה) ויכתום. כמו "ואכת אתו טחון" (דברים ח:כא), מכה
 אחר מכה: עד החרמה. שם המקום נקרא על שם המארע:

(כו) וישבו וילינו עליו. וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו
 את כל העדה בהוצאת דבה, אותם אנשים "וימתו". כל הוצאת
 דבה לשון חנוף דברים, שממליקים לשונם לאדם לדבר בו,
 כמו "דובב שפתי ישנים" (שיר השירים פסוק צט). וישנה לטובה
 וישנה לרעה, לכך נאמר כאן "מוציאי דבת הארץ רעה",
 שיש דבה שהיא טובה: דבה. פרלדי"ץ בלעז: (כז) במגפה לפני ה'.
 באותה מיתה ההגונה להם, מדה כנגד מדה. הם חטאו בלשון,
 ונשתרבו לשונם עד טבורם, ותולעים יוצאים מלשונם ובאין
 לתוך טבורם, לכך נאמר "במגפה" ולא נאמר 'במגפה', וזהו
 "לפני ה'", באותה הראויה להם על פי מדותיו של הקדוש ברוך
 הוא שהוא מודד מדה כנגד מדה: (כח) ויהושע, וכלב, חיו וגו'. מה
 תלמוד לומר "חיו מן האנשים ההם", אלא מלמד שנטלו חלקם

יך

א, ב וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי עו שלח

ג תבאו אל-ארץ מושבתיכם אשר אני נתן לכם: ועשיתם אשה ליהוה

עלה או-זבח לפלא-נדר או בנדבה או במעדיכם לעשות ריח ניחח

ד ליהוה מן-הבקר או מן-הצאן: והקריב המקריב קרבנו ליהוה מנחה

ה סלת עשיון בלול ברבעית ההין שמן: ויין לנסך רביעית ההין תעשה

ו על-העלה או לזבח לפכש האחד: או לאיל תעשה מנחה סלת שני

ז עשונים בלולה בשמן שלשית ההין: ויין לנסך שלשית ההין תקריב

ח ריח-ניחח ליהוה: וכי-תעשה בן-בקר עלה או-זבח לפלא-נדר חמישי

ט או-שלמים ליהוה: והקריב על-בן-הבקר מנחה סלת שלשה עשונים

י בלול בשמן חצי ההין: ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח-ניחח

יא ליהוה: ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או-לשה בכבשים או

יב, יג בעזים: כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד כמספרם: כל-האזרח

יד יעשה-ככה את-אלה להקריב אשה ריח-ניחח ליהוה: וכי-יגור אתכם

טו גר או אשר-בתוכם לדתיתכם ועשה אשה ריח-ניחח ליהוה כאשר

טו תעשו כן יעשה: הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם לדתיתכם

תרגום אונקלוס

א ומליל יי עם משה למימר ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארע מותבניכון די אנא יחב לכוון ג ותעבדון קרבנא קדם יי עלתא או נכסת קודשיא לאפרשא נדרא או בנדבתא או במועדיכון למעבד לאתקבלא ברענא קדם יי מן תורי או מן ענא ד ויקרב דמקרב קרבנה קדם יי מנחתא סלתא עשורנא דפילא ברבעות הינא משחא ה וחמרא לנסכא רבעות הינא תעבד על עלתא או לנכסת קודשיא לאמרא חד ו או לדכרא תעבד מנחתא סלתא תרין עשורנין דפילא במשח תלתות הינא ז וחמרא לנסכא תלתות הינא תקרב לאתקבלא ברענא קדם יי ח וארי תעבד בר תורי עלתא או נכסת קודשיא לפרשא נדרא או נכסת קודשיא קדם יי ט ויקרב על בר תורי מנחתא סלתא תלתא עשורנין דפילא במשח פלגות הינא י וחמרא תקרב לנסכא פלגות הינא קרבן דמתקבל ברענא קדם יי יא כדין יתעביד לתורא חד או לדכרא חד או לאמר באמריא או בעזיא יב כמנין די תעבדון כדין תעבדון לחד כמנינהון יג כל יציבא יעבד כדין ית אליון לקרבא קרבן דמתקבל ברענא קדם יי יד וארי יתגיר עמכון גיורא או די ביניכון לדריכון ויעבד קרבן דמתקבל ברענא קדם יי פירוש רש"י

סדר יד (ב) פי תבאו. בשר להם שיכנסו לארץ: (ג) ועשיתם אשה. אין זה צווי, אלא כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה: ריח ניחח. נחת רוח לפני: לפלא נדר או בנדבה. או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם, שחיבתי אתכם לעשות במועד: (ד) והקריב המקריב. תקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה, המנחה כליל והשמן נבלל בתוכה, והיין לספלים כמו ששינינו במסכת סנהדרין (ה) לפכש האחד. על כל האמור למעלה הוא מוסב, (מח.:

על המנחה ועל השמן ועל היין: (ו) או לאיל. ואם איל הוא. ורבותינו דרשו, "או" לרבות את הפלגס לנסכי איל: (ז) אשה ריח. אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה, שאינו נתן על האש: (יא) או לשה. בין שהוא בכבשים בין שהוא בעזים. כבש ושה קרוים בתוך שנתם, איל בן שלשה עשר חדש ויום אחד: (יב) כמספר אשר תעשו. "כמספר" הבהמות אשר תקריבו לקרבן, "ככה תעשו" נסכים לכל אחד מהם, "כמספרם" של בהמות מספרם של נסכים:

יך

טז

כַּכֶּם כָּגַר יִהְיֶה לְפָנַי יְהוָה: תּוֹרַה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלִגְרֵךְ

הִגַּר אִתְּכֶם:

יז, יח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם עז שְׂשִׁי i

יט בְּבִאְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אִתְּכֶם שָׁמָּה: וְהָיָה בְּאֲכַלְכֶם מִלֶּחֶם

כ הָאָרֶץ תִּרְיִמוּ תְרוּמָה לַיהוָה: רֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם חֲלָה תִרְיִמוּ תְרוּמָה

כא כַּתְרוּמַת גֶּרֶן בֶּן תִּרְיִמוּ אִתָּהּ: מֵרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה

כב תְרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: וְכִי תִשְׁגּוּ עח

כג וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: אֵת

כד כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּאָה

כה לְדֹרֹתֵיכֶם: וְהָיָה אִם מַעֲיַנִּי הַעֲדָה נַעֲשֵׂתָה לְשִׁגְגָה וַעֲשׂוּ כָל־הַעֲדָה פֶּר

בן־בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט

תרגום אונקלוס

כמא די תעבדון בן יעבד טו קהלא קימא חד לכוון ולגיורא דיתגיר קים עלם לדריכוון פותכוון כגיורא יהי קדם יי טו אורייתא חדא ודינא חד יהי לכוון ולגיורא דיתגיר עמכוון יז ומליל יי עם משה למימר יה מלל עם בני ישראל ותימר להון במעלכוון לארעא די אנא מעל יתכוון לתמן יט ויהי במיכלכוון מלחמא דארעא תפרשון אפרשותא קדם יי כ ריש אצותכוון חלתא תפרשון אפרשותא כמא די מפרשין מן אדרא בן תפרשון יתה כא מריש אצותכוון תתנון קדם יי אפרשותא לדריכוון כב וארי תשתלון ולא תעבדון ית כל פקודיא האלין די מליל יי עם משה כג ית כל די פקיד יי יתכוון בידא דמשה מן יומא די פקיד יי ולהלא לדריכוון כד ויהי אם מעיני כנשתא אתעבדת לשלו ויעבדון כל כנשתא תור בר תורי חד לעלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי ומנחתה ונסכה כדחזי

פירוש רש"י

תתנו לה תרומה. לפי שלא שמענו שעור לחלה נאמר "תתנו", שיהא בה כדי נתינה: (כב) וכי תשגו ולא תעשו. עבודת אלילים היתה בכלל "כל המצוות" שהצבור מביאין עליה פר, ורחי הכתוב מוציאה פאן מפללן לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת: וכי תשגו וגו'. בעבודת אלילים הכתוב מדבר, או אינו אלא באחת מכל המצוות, תלמוד לומר "את כל המצוות האלה", מצוה אחת שהיא ככל המצוות. מה העובר על כל המצוות, פורק על ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו פורק בה על ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו, זו עבודת אלילים: אשר דבר ה' אל משה. "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענום. "אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי" (תהלים מזמור סא שלנו:יב): (כג) את כל אשר צוה וגו'. מגיד שכל המורה בעבודת אלילים ככופר בכל התורה כלה ובכל מה שנתנבאו הנביאים, שנאמר "מן היום אשר צוה ה' והלאה": (כד) אם מעיני העדה נעשתה לשגגה. אם מעיני העדה נעשתה עברה זו על ידי שגגה, כגון ששגגו והורו על אחת מן העבודות שהיא מתרת לעבד עבודת אלילים בכד:

(טו) ככם כגר. כמותכם בן גר, וכן דרך לשון עברית, "כגן ה' כארץ מצרים" (בראשית יל) בן ארץ מצרים, "כמוני כמוך כעמי כעמך" (מלכים יח:יז): (יח) בבאכם אל הארץ. משנה ביאה זו מפל ביאות שבתורה, שבכלן נאמר "כי תבאו", לפיכך בלן למדות זו מזו, וכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא לאחר ירשה וישיבה, אף בלן בן. אבל זו נאמר בה "בבאכם", משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה: (כ) ראשית ערסתכם. כשתלושו כדי עריסותיכם שאתם רגילין ללוש במדבר, וכמה היא, וימדו בעמר" (שמות יב:טו), "עמר לגלגלת" (שם יג), תרימו מראשיתה, כלומר, קדם שתאכלו ממנה, ראשית חלקה חלה אחת ממנה "תרימו תרומה" לשם ה': חלה טורטיל בלעז: כתרומת גרן. שלא נאמר בה שעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שעור. אבל חקמים נתנו שעור, לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה, ולנחתום אחד מארבעים ושמונה: (כא) מראשית ערסתיכם. למה נאמר, לפי שנאמר "ראשית ערסתיכם", שומע אני ראשונה שבפעסות, תלמוד לומר "מראשית", מקצתה ולא כלה:

יך

כה ושְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת: וְכִפֵּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שָׁגְגָה הוּא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי כו יְהוָה עַל־שָׁגְגָתָם: וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם כז כִּי לְכָל־הָעָם בְּשָׁגְגָה: וְאִם־נִפְשׁ אַחַת תַּחַטָּא עט שְׁבִיעִי

כח בְּשָׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בַּת־שִׁנְתָּה לְחַטָּאת: וְכִפֵּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגָת כט בַּחַטָּאָה בְּשָׁגְגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ: הָאֲזָרַח בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל ל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּשָׁגְגָה: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה | בְּיַד רָמָה מִן־הָאֲזָרַח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מְגַדֵּף לא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עַמָּה: כִּי דַבַּר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפְרָה הִכְרַת | תִּכְרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנָה בָּה:

לב וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשִּׁבְת: פ לג וַיִּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמְצָאִים אֹתוֹ מִקְשָׁשׁ עֲצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לד וְאֶל כָּל־הָעֵדָה: וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מֵהַיַּעֲשֶׂה לה לוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוֹמַת הָאִישׁ פא לו רְגוּם אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וַיִּצְיֵאוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה

תרגום אונקלוס

וַצִּפִּיר בַּר עֲזִי חָד לְחַטָּאתָא כה ויכפר כהנא על כל כנשתא דבני ישראל וישתבק להון ארי שלותא היא ואנון איתיאו ית קרבנהון קרבנא קדם יי וחובתהון קדם יי על שלותהון כו וישתבק לכל כנשתא דבני ישראל ולגירא דיתגיר ביניהון ארי לכל עמא בשלותא כו ואם אנש חד יחוב בשלו ויקרב עזא בת שתה לחטאתא כה ויכפר כהנא על אנש דאשתלי במחבה בשלו קדם יי לכפרא עלוהי וישתבק לה כט יציבא בבני ישראל ולגירא דיתגיר ביניהון אוריתא חדא יהי לכוך לדיעבד בשלו ל ואנש דייעבד בריש גלי מן יציבא ומן גיריא קדם יי הוא מרגז וישתצי אנשא ההיא מגו עמה לא ארי על מימרא דיי בסר וית פקודוהי אשני אשתצאה תשתצי אנשא ההיא חוביה ביה לב והוון בני ישראל במדברא ואשכחו גברא פד מגבב אעין ביומא דשבתא לג וקריבו יתה דאשכחו יתה פד מגבב אעין לות משה ולות אהרן ולות כל כנשתא לד ואסרו יתה בבית מטרא ארי לא אתפרש להון מה דייעבדוהן לה לה ואמר יי למשה אתקטלא תקטל גברא רגומו יתיה באבניא כל כנשתא מברא למשריתא לו ואפיקו יתיה כל כנשתא

פירוש רש"י

לחטת. חסר א', שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה, החטאת קודמת לעולה, שנאמר "ואת השני יעשה עלה" (ויקרא במה), וזו עולה קודמת לחטאת: (כה) הביאו את קרבנם אשה לה. זה האמור בפרשה, הוא פר העולה שנאמר "אשה לה": וחטאתם. זה השעיר: (כז) תחטא בשגגה בעבודת אלילים: עז בת שנתה. שאר עברות יחיד מביא כשפה או שעירה, ובזו קבע לה שעירה: (ל) ביד רמה. במזיד: מגדף. מתרף, כמו "והיתה חרפה וגדופה" (יחזקאל במח), "אשר גדפו נערי מלך אשר" (ישעיה יד:כט). ועוד דרשו רבותינו מכאן למברך

את השם שהוא בכרת: (לא) דבר ה'. אזהרת עבודת אלילים מפי הגבורה, והשאר מפי משה: עונה בה. בזמן שעונה בה, שלא עשה תשובה: (לב) ויהיו בני ישראל במדבר ומצאו. בגנותן של ישראל דבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחללה: (לג) המצאים אתו מקשש. שהתרו בו ולא הניח מלקושש, אף שמצאוהו והתרו בו: (לד) כי לא פרש מה יעשה לו. לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה: (לה) רגום. עשה, פייש"ט בלעז, וכן הלוח אל"ט, וכן זכור ו"שמור": (לו) ויצאו אתו. מכאן שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית דין:

יד

אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמַת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה שְׁלַח
אֶת־מֹשֶׁה:

לז, לח ויאמר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ פֶב מִפְטִיר
לָהֶם צִיצֵת עַל־כַּנְּפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִתְּנוּ עַל־צִיצֵת הַכֹּהֵן פְּתִיל
לט תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה
ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים
מ אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים
מא לְאֱלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְהִיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

תרגום אונקלוס

למִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וַיִּרְגְּמוּ יְתָה בְּאֲבָנֵיָא וּמִית כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יְתָ מֹשֶׁה לֹז וַיֹּאמֶר יִי לְמֹשֶׁה לְמִימַר לֹז מִלַּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן
וַיַּעֲבֹדוּן לְהוֹן כְּרוֹסְפָדִין עַל כַּנְּפֵי כְסוּתְהוֹן לְדֹרֵיהוֹן וַיִּתְּנוּן עַל כְּרוֹסְפָדָא דְכַנְּפָא חוּטָא דְתְּכֵלֶתָא לֹט וַיְהוֹן לְכוֹן לְכְרוֹסְפָדִין וְתַחֲזוֹן יְתִיָה
וְתִדְכְּרוּן יְתָ כָל פְּקוּדֵיָא דִּי וְתַעֲבֹדוּן תְּהוֹן וְלֹא תַטְעוּן בְּתֵר הַרְהוּר לְבַכוֹן וּבְתֵר חִיזו עֵינֵיכוֹן דִּי אַתְּוֹן שְׁעֵן בְּתֵרִיהוֹן מִ בְּדִיל דְתִדְכְּרוּן
וְתַעֲבֹדוּן יְתָ כָל פְּקוּדֵי וְתַהוֹן קְדִישֵׁין קְדָם אֱלֹהֵכוֹן מָא אָנָּא יִי אֱלֹהֵכוֹן דִּי אִפְקִיתִי יְתְּכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמַהוּי לְכוֹן לְאַלְהָא אָנָּא יִי אֱלֹהֵכוֹן

פירוש רש"י

לח) וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת. עַל שֵׁם הַפְּתִילִים הַתְּלוּיִים בָּהֶן, כְּמוֹ "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצֵת רֹאשִׁי" (יחזקאל ד:ג). דַּבֵּר אַחֲרַי, "צִיצֵת" עַל שֵׁם "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ", כְּמוֹ "מִצִּיץ מִן הַחֲרֹכִים" (שִׁיר הַשִּׁירִים פְּסוּק כו): תְּכֵלֶת. צִבְעֵי זָרָק שֶׁל חֲלוּזִין: (לט) וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'. שְׁמַנְיָן גִּימַטְרִיָּא שֶׁל צִיצֵת שֵׁשׁ מֵאוֹת, וּשְׁמוֹנֶה חוּטִים וְחֻמְשָׁה קְשָׁרִים הָרִי תְּרִי"ג: וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם. כְּמוֹ "מִתּוֹר הָאֶרֶץ" (לעיל יב:כה), הַלֵּב וְהָעֵינַיִם הֵם מְרַגְּלִים לַגּוֹף וּמְסַרְסְרִים לוֹ אֶת הָעֵבְרוֹת, הָעֵינַיִן רוֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת הָעֵבְרָה: (מא) אֲנִי ה'. נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר: אֱלֹהֵיכֶם. נֶאֱמַן לְהַפְרַע: אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. עַל מְנַת כֵּן פְּדִיתִי אֶתְכֶם שֶׁתִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם גְּזוּרֹתַי: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. עוֹד לְמָה נֶאֱמַר, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי מָה אָמַר הַמְּקוֹם, לֹא שֶׁנֶּעֱשֶׂה וְנִטּוּל שְׂכָר, אֲנוּ לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נוֹטְלִים שְׂכָר, עַל כִּרְחֻקֵּי אֲנִי מִלְּכַבְּכֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "אִם לֹא בִּיד חֲזָקָה וְגו' אֲמַלּוּךְ עֲלֵיכֶם" (יחזקאל יא:לב). דַּבֵּר אַחֲרַי, לְמָה נֶאֱמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, אֲנִי הוּא שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טֵפֵה שֶׁל בְּכוֹר לְשֵׁאִינָה שֶׁל

בְּכוֹר, אֲנִי הוּא עֵתִיד לְהִבְחִין וְלְהַפְרַע מִן הַתּוֹלָה קְלָא אֵילָן בְּבַגְדוֹ וְאוֹמֵר תְּכֵלֶת הִיא. וּמִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשָׁן הָעֵתִיקָתִי, לְמָה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת מְקוּשֶׁשׁ לְפָרֶשֶׁת עֲבוּדַת אֱלִילִים, לֹאמַר שֶׁהִמְחִלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת כְּעוֹבֵד עֲבוּדַת אֱלִילִים, שְׂאָף הִיא שְׁקוּלָה כְּכֹל הַמִּצְוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּעִזָּרָא "וְעַל הַר סִינַי יִרְדֹּת וְכו' וְתִתֵּן לָהֶם מִשְׁפָּטִים יִשְׂרָיִם וְתוֹרוֹת אֲמַת וְכו' וְאֵת שֶׁבֶת קִדְשֶׁךָ הוֹדַעְתָּ לָהֶם" (עִזָּרָא ח:כב-כג). וְאָף פְּרִשְׁת צִיצֵת לְכַךָּ נִסְמְכָה לְאֵלוֹ, לְפִי שְׂאָף הִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי": עַל כַּנְּפֵי בְּגָדֵיהֶם. כְּנֶגֶד "וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׁרִים" (שְׁמוֹת יד:לא). "עַל אֲרֵבַע כְּנָפוֹת", וְלֹא בְּעֵלַת שֶׁלֶשׁ וְלֹא בְּעֵלַת חֲמֵשׁ, כְּנֶגֶד אֲרֵבַע לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאֻלָּה שֶׁנֶּאֱמַרוּ בְּמִצְרַיִם, "וְהוֹצֵאתִי, וְהִצַּלְתִּי, וְגֵאלְתִּי, וְלִקְחֹתִי (שְׁמוֹת ד:ה-ו): פְּתִיל תְּכֵלֶת. עַל שֵׁם שְׁכוֹל בְּכוֹרוֹת, תְּרַגּוּם שֶׁל שְׁכוֹל "תְּכֵלֶת". וּמִכְתָּם הִיְתָה בְּלִילָה, וְכֵן צִבְעֵי הַתְּכֵלֶת דּוֹמָה לְרִקִיעַ הַמִּשְׁחִיר לְעַת עָרֵב. וּשְׁמוֹנֶה חוּטִים שְׁבָה, כְּנֶגֶד שְׁמוֹנֶה יָמִים שֶׁשָּׁהוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁיָצְאוֹ מִמִּצְרַיִם עַד שֶׁאֲמָרוּ שִׁירָה עַל הַיָּם:

יט וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִן־הַשְּׁטִים שְׁנַיִם־אֲנָשִׁים מְרַגְלִים חֲרַשׁ לֵאמֹר ד
 לָכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְלִלְכוּ וְיָבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה וְשָׂמָה
 כ רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה: וַיֹּאמֶר לְמַלְךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הִנֵּה
 כא הַלֵּילָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר אֶת־הָאָרֶץ: וַיִּשְׁלַח מַלְךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחַב
 לֵאמֹר הֲוֹצִיָאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר
 כב אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: וְתִקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְתַצְפֶּנּוּ וְתֹאמְרִי כֵן
 כג בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִיֵּן הֵמָּה: וַיְהִי הַשַּׁעַר לְסָגוֹר בַּחֲשֹׁךְ
 וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי
 כד תִּשְׁיָגוּם: וְהִיא הֶעֱלֵתָם הַגָּגָה וְתִטְמַנֶּם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכּוֹת לָהּ
 כה עַל־הַגָּג: וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת וְהַשַּׁעַר
 כו סָגְרוּ אַחֲרָי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרִדְפִים אַחֲרֵיהֶם: וְהָמָּה טָרַם יִשְׁכָּבוּן וְהִיא
 כז עָלְתָה עֲלֵיהֶם עַל־הַגָּג: וְתֹאמְרִי אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם
 אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נִפְלָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגּוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם:
 כח כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מִי יַם־סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם
 מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשָׁנִי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן
 כט וְלַעֲוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם: וְנִשְׁמַע וַיִּמַּס לְבַבְנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ
 בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַמְעַל וְעַל־הָאָרֶץ
 ל מִתַּחַת: וְעַתָּה הִשְׁכַּעוּ־נָא לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתֶם
 לא גַּם־אֵתֶם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנָתַתֶּם לִי אוֹת אָמֵת: וְהִחִיתֶם אֶת־אָבִי
 וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אָחִי וְאֶת־אָחוֹתִי [אֲחִיוֹתַי] וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם
 לב אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמּוֹת: וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נִפְשָׁנוּ תַחֲתֵיכֶם לְמוֹת אִם לֹא
 תִגְדֹּדוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתַת־יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד
 לג וְאָמַת: וְתוֹרְדֵם בַּחֲבֹל בְּעֵד הַחֲלוֹן כִּי בֵיתָהּ בְּקִיר הַחוּמָּה וּבַחוּמָּה הִיא

